MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA XORIJIY TILNI O‘RGATISHDA O‘YIN TEXNOLOGIYALARINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Kushakova Gulnora Egamkulovna
A. Qodiriy nomli JDPU
Tashpulatova Sanobar Botirkulovna
A. Qodiriy nomli JDPU
tashpulatovasanobar896@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o‘rgatishda o‘yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. O‘yin texnologiyalarining bolalar bilish faolligi, lug‘at boyligi, tinglab tushunish va sodda muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, didaktik, harakatli, rolli, fonetik va raqamli o‘yinlardan foydalanishning o‘ziga xos jihatlari, ularni tashkil etishda bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish zarurati asoslangan.*

Kalit so‘zlar: *maktabgacha ta’lim, chet tili, o‘yin texnologiyalari, pedagogik imkoniyatlar, didaktik o‘yinlar, muloqot ko‘nikmalari, lug‘at boyligi, ta’lim metodikasi.*

Abstract. *This article explores the pedagogical potential of game-based technologies in teaching foreign languages to preschool children. It analyzes the importance of game-based technologies in developing children's cognitive activity, vocabulary, listening comprehension, and basic communication skills. Furthermore, the article examines the specific features of using didactic, physical activity, role-playing, phonetic, and digital games, emphasizing the need to consider children's age-related and psychological characteristics when organizing these activities.*

Keywords: *preschool education, foreign language, game-based technologies, pedagogical potential, didactic games, communication skills, vocabulary, teaching methodology.*

Аннотация. *В данной статье рассматриваются педагогические возможности игровых технологий в обучении иностранному языку детей дошкольного возраста. Анализируется значение игровых технологий в развитии познавательной активности детей, обогащении словарного запаса, формировании навыков аудирования и элементарных коммуникативных*

умений. Кроме того, раскрываются особенности использования дидактических, подвижных, ролевых, фонетических и цифровых игр, а также обосновывается необходимость учёта возрастных и психологических особенностей детей при организации данных видов деятельности.

Ключевые слова: *дошкольное образование, иностранный язык, игровые технологии, педагогические возможности, дидактические игры, коммуникативные навыки, словарный запас, методика обучения.*

Kirish. Bugungi globallashuv davrida tezkor axborot almashinuvi xorijiy tillarni ilk yoshdan boshlab o‘rganishni zamon talabiga aylantirmoqda. Bu holat o‘z navbatida milliy ta’lim tizimimiz oldiga ham qator muhim vazifalarni qo‘yadi. Xususan, maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tilini o‘rganishga nisbatan mehr va qiziqish uyg‘otish, ularning boshlang‘ich so‘z boyligini shakllantirish hamda ilk muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Albatta, bu jarayon bolaning yoshi, psixologik xususiyatlari va idrok etish chegaralarini inobatga olgan holda, tabiiy hamda bosqichma-bosqich tashkil etilishi shart.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o‘yin shunchaki vaqt o‘tkazish vositasi emas, balki ularning yetakchi faoliyat turi hisoblanadi. Aynan o‘yin orqali bola dunyoni tanib oladi, uning nutqi va his-tuyg‘ulari rivojlanadi, shuningdek, ijtimoiy muhitga moslashuvi osonlashadi. Shu boisdan ham, ta’lim jarayoniga o‘yin elementlarini singdirish bolaning tabiiy intilishlari bilan o‘quv maqsadlarini o‘zaro uyg‘unlashtiradi. O‘yin davomida jajji tarbiyalanuvchi o‘rgangan yangi so‘z yoki iborasini muayyan harakatlar va ko‘rgazmali vositalar bilan bog‘laydi, uni ichki ehtiyoj sezgan holda takrorlaydi va amaliy muloqotda qo‘llashga intiladi.

Mamlakatimizda maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish, uning sifatini oshirish hamda ilg‘or pedagogik texnologiyalarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sanaladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 30-sentabr kuni O‘qituvchi va murabbiylar kuniga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqida maktabgacha ta’lim sohasida zamonaviy o‘qitish usullari va axborot texnologiyalarini keng tatbiq etish masalasiga alohida to‘xtalib o‘tgan. Bu kabi yondashuvlar bolalarning yoshiga mos keladigan, ularning faolligini oshiruvchi samarali ta’lim usullaridan foydalanish zarurligini yaqqol ko‘rsatadi.

Qolaversa, O‘zbekiston Respublikasining 2017-yil 30-sentabrdagi PF-5198-sonli Farmonida ham maktabgacha ta’lim sohasini isloh qilish, bolalarni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalash va ta’lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy yondashuvlarni olib kirish masalalariga ustuvor ahamiyat qaratilgan. Ana shu

vazifalardan kelib chiqqan holda, maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o‘qitishda o‘yin texnologiyalaridan maqsadli foydalanish ularning bilish faolligi va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, amaliyotda xorijiy tilni o‘rgatishda o‘yinlar aksariyat hollarda shunchaki vaqtinchalik mashg‘ulot yoki epizodik usul deb qaraladi. Vaholanki, o‘yin texnologiyasiga muayyan maqsad, aniq ketma-ketlikdagi topshiriqlar, bolalar faolligi va natijadorlikni baholash kabi unsurlarni o‘z ichiga olgan mukammal pedagogik tizim sifatida yondashish lozim. Shundagina o‘yin oddiy vaqt o‘tkazish vositasidan aniq ta’limiy vazifalarni hal qiluvchi puxta metodik mexanizmga aylanadi.

Mazkur jarayonni ilmiy-nazariy jihatdan asoslashda J. Jalolovning chet tili metodikasiga oid qarashlari muhim o‘rin tutadi. U tildan material tanlash va nutq faoliyatini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish mexanizmlarini yoritib beradi. O‘z navbatida, F. R. Qodirova hamda R. M. Qodirovaning maktabgacha pedagogikaga bag‘ishlangan tadqiqotlari bolalarning yosh fiziologiyasiga mos rivojlantiruvchi ta’lim muhitini yaratishda mustahkam poydevor vazifasini o‘taydi. Ushbu ikki ilmiy yo‘nalishni sintez qilish maktabgacha ta’limda xorijiy tillarni o‘rgatish metodikasini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi.

Chet el ilmiy hamjamiyatida ham o‘yin orqali ta’lim berishning pedagogik salohiyati atroflicha tadqiq etilmoqda. Masalan, M. S. Alotaibi (2024) o‘zining tizimli sharh va meta-tahlilida o‘yinga asoslangan o‘qitish usuli kichik yoshdagilarning idrok qilish imkoniyatlari, ruhiy-emotsional rivojlanishi, o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqi hamda darsga jalb qilinishiga sezilarli ijobiy ta’sir o‘tkazishini ko‘rsatib o‘tgan. Izlanishning bosh maqsadi — maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarga xorijiy tillarni o‘rgatishda o‘yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlarini nazariy hamda metodik tomondan tahlil qilish va ulardan amaliyotda unumli foydalanish bo‘yicha aniq tavsiyalar majmuasini shakllantirishdan iborat.

Asosiy qism. Tadqiqotning nazariy-metodologik zamini maktabgacha ta’lim pedagogikasi, xorijiy tillarni o‘qitish metodikasi hamda o‘yinga asoslangan ta’limga oid zamonaviy ilmiy adabiyotlar majmuasidan tashkil topdi. Ayniqsa, J. Jalolovning chet tili metodikasiga bag‘ishlangan darsligi, F. R. Qodirova va R. M. Qodirovalarning maktabgacha pedagogikaga oid ilmiy izlanishlari, shuningdek, maktabgacha yoshda til o‘zlashtirish va o‘yin texnologiyalari bo‘yicha xalqaro tajribalar nazariy manba va asos qilib olindi.

Ta’lim jarayonida o‘yin texnologiyasi — bu muayyan pedagogik maqsadlarga erishish uchun o‘yin muhiti, qoidalar, belgilangan vazifalar va ishtirokchilarning

faol harakatlarini bir qolipda ushlab turuvchi yaxlit tizimli usuldir. Ushbu yondashuv xorijiy tillarni o‘rgatish amaliyotida yangi iboralar bazasini shakllantirish, tovushlarni to‘g‘ri ajratish, eshitib tushunish hamda sodda muloqot ko‘nikmalarini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur texnologiyaning tub mohiyati til materialini bolaning amaliy faoliyati bilan bevosita tutashtirishida namoyon bo‘ladi. Masalan, “Apple”, “Banana”, “Orange” kabi so‘zlarni shunchaki yodlatmasdan, ularni turli belgilariga ko‘ra guruhlash, rasmlar orasidan qidirib topish, “What is it?” savoliga javob berish yoki “I like apples” iborasi tarkibida qo‘llash orqali o‘rgatish so‘zning talaffuzi, semantik ma’nosi va amaliy qo‘llanilishi o‘rtasida mustahkam aloqa o‘rnatilishini ta’minlaydi.

O‘yin texnologiyasining pedagogik salohiyati va uning ijobiy ta’siri bir nechta asosiy yo‘nalishlarda yaqqol ko‘zga tashlanadi. Birinchidan, tasvir, tovush hamda jismoniy harakatlar sintezi bolalarning bilish faolligini oshirib, diqqat va xotira jarayonlarini charxlaydi. Ikkinchidan, juftlik va guruhlarda tashkil etiladigan mashg‘ulotlar jarayonida savol-javob qilish, navbat kutish va o‘zaro tinglash ko‘nikmalari o‘sib, muloqot madaniyati shakllanadi. Uchinchidan, qiziqarli va erishsa bo‘ladigan topshiriqlar mashg‘ulotga bo‘lgan ichki motivatsiyani kuchaytiradi. Bunda nafaqat g‘oliblar, balki jarayonda faol qatnashgan har bir bolaning harakatini munosib e’tirof etish muhim ahamiyatga ega. To‘rtinchidan, jamoaviy o‘yinlar hamkorlik qilish, intizomga rioya etish va o‘z hissiyotlarini jilovlash kabi ijtimoiy-emotsional sifatlarni rivojlantiradi. Beshinchidan, ko‘rgazmali va harakatli usullardan foydalanish har xil o‘zlashtirish sur’atiga ega bo‘lgan bolalarni birdek mashg‘ulotga jalb qilish, ya’ni individuallikni ta’minlash imkonini beradi. Shuni alohida ta’kidlash kerakki, o‘yinning o‘zigina avtomatik ravishda kutilgan natijani bermaydi; buning uchun ta’limiy maqsad hamda tanlangan vositalarning mutanosibligi hamda pedagogning to‘g‘ri yo‘naltiruvchi roli talab etiladi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotining ingliz tili o‘qituvchisi mashg‘ulotning aniq maqsadidan kelib chiqqan holda, zarur vositalarni to‘g‘ri tanlab, quyidagi o‘yin turlaridan amaliyotda unumli foydalanishi mumkin. Lug‘at boyligini oshirishga qaratilgan didaktik o‘yinlar, masalan, “Find the Picture” (rasmni top) yoki “What Is Missing?” (nima yo‘qoldi?) kabi mashqlar bolaning diqqati va xotirasini faollashtiradi. Tilni jismoniy harakat bilan bog‘laydigan harakatli o‘yinlar, hususan, “Simon Says” mashg‘uloti orqali “Touch your nose” yoki “Stand up” ko‘rsatmalari tinglanib bajariladi va bu jismoniy harakat orqali o‘rganuvchilar uchun nihoyatda samarali natija beradi. Hayotiy muloqot vaziyatlarini modellashtiruvchi rolli o‘yinlarda, masalan, “At the Toy Shop” jarayonida “Hello!”, “Can I have a ball,

please?" kabi iboralar quruq grammatik qoidalarsiz, tabiiy ravishda o‘zlashtiriladi. Shuningdek, fonetik o‘yinlar tovushlarni to‘g‘ri ajratish va talaffuz qilishni mashq qildirishga xizmat qiladi. Raqamli o‘yinlar, ya’ni interaktiv doska hamda elektron ilovalar esa so‘z va tasvirni o‘zaro bog‘lashda qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi. C. A. Ongoro va Y.-Y. Fanjiang ta’kidlaganidek, raqamli o‘yinlarda ta’lim mazmuni va qayta aloqa o‘rni g‘oyat muhim hisoblanadi. Biroq ushbu raqamli texnologiyalar jonli muloqot va o‘qituvchining shaxsiy o‘rnini to‘liq bosa olmagani sababli, ulardan faqat pedagog nazorati ostida hamda muayyan me’yorida foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Xorijiy tillarni o‘rgatishda o‘yin usullaridan foydalanish o‘zaro bog‘liq bir qator pedagogik qoidalarga tayanadi. Eng avvalo, har bir o‘yin maqsadga yo‘naltirilgan bo‘lib, masalan, “Family” mavzusida mother, father, sister kabi so‘zlarni amalda qo‘llashga xizmat qilishi zarur. Shu bilan birga, 5–6 yoshli bolalarning diqqat imkoniyati cheklangani bois, jarayon yosh xususiyatlariga mos va qisqa qoidalar asosida quriladi; bunda birdaniga ko‘p lug‘at berishdan ko‘ra, ozroq so‘zlarni turli vaziyatlarda takrorlash afzalroqdir.

Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xorijiy tillarni o‘rgatishda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish bir-birini to‘ldiruvchi bir qator pedagogik afzalliklarni yuzaga keltiradi. Eng avvalo, bu yondashuv mazmunli o‘rganish muhitini yaratadi; chunki so‘zning shunchaki quruq takrorlanmay, aniq harakat, ko‘rgazmali vosita yoki vaziyat bilan bog‘lanishi uni xotirada poydorroq saqlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, jarayonda ko‘nikmalarning integratsiyalashuvi kuzatiladi. Ya’ni didaktik, harakatli hamda rolli o‘yin turlarining uyg‘unlashuvi tinglab tushunish va bevosita nutqiy muloqot ko‘nikmalarini o‘zaro uzviy bog‘lab beradi.

Shuningdek, o‘yin muhiti bolalarda motivatsiyaning ortishiga turtki bo‘ladi. Masalan, M. S. Alotaibining ta’kidlashicha, o‘yinga asoslangan ta’lim modeli kichik yoshdagilarning bilish faoliyati va emotsional ko‘rsatkichlariga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Biroq mazkur xulosani aynan 5–6 yoshli bolalarning til o‘zlashtirish jarayoniga tatbiq etish uchun kelgusida doimiy empirik kuzatuvlar o‘tkazilishi talab etiladi. Boshqa tomondan, ushbu metodologiya pedagog uchun tabiiy monitoring imkoniyatini taqdim etadi; o‘yin davomida tarbiyachi har bir bolaning rivojlanish darajasi hamda ruhiy holatini ortiqcha ruhiy bosimsiz kuzatib borishi mumkin. Nihoyat, zamonaviy ta’limda raqamli vositalar o‘rni ortib borayotgan bo‘lsa-da, interaktiv hamda elektron o‘yinlar faqat qo‘shimcha imkoniyat sifatida qaralishi lozim. Chunki ular jonli muloqot va jismoniy harakatlar o‘rnini to‘liq bosa olmaydi,

shu bois ulardan faqat nazorat ostida va muayyan me’yorda foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarga xorijiy tillarni o‘rgatishda o‘yin texnologiyalarini tatbiq etish ta’lim jarayonini tarbiyalanuvchilarning ruhiy va fiziologik imkoniyatlariga mo‘ljallashning samarali pedagogik yechimidir. O‘yin faoliyati yangi iboralarni jonli muloqot muhitida o‘zlashtirish, tinglab tushunish, boshlang‘ich muloqot Ko‘nikmalarini shakllantirish hamda o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqni saqlab qolishga xizmat qiladi.

Amaliy tavsiya: Maktabgacha ta’lim tashkilotlari pedagoglariga har bir o‘yin uchun aniq ta’limiy maqsad belgilash, lug‘at hajmini me’yorida tanlash, barcha bolalar ishtirokini ta’minlash, doimiy kuzatuv olib borish hamda o‘tilgan materialni keyingi darslarda muntazam mustahkamlab borish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi PF-5198-son Farmoni. “Maktabgacha ta’lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O‘qituvchi va murabbiylar kuniga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. — 2020-yil 30-sentabr.

3. Jalolov J. Chet til o‘qitish metodikasi: darslik. — Toshkent: O‘qituvchi, 2012. — 432 b.

4. Qodirova F. R., Qodirova R. M. Maktabgacha pedagogika. — Toshkent: Manba nashrining aniq bibliografik ma’lumotlari tekshirilishi lozim.

5. Alotaibi M. S. Game-based learning in early childhood education: a systematic review and meta-analysis // Frontiers in Psychology. — 2024. — Vol. 15. — Article 1307881. — DOI: 10.3389/fpsyg.2024.1307881.